

Forord

Dansk Biblioteksforskning publiceres – i lighed med forgængerer, *Biblioteksarbejde* - som oftest som temanumre. Det har sine fordele, men kan også opleves som ufleksibelt, især af forfattere, som foreslår artikler, der ikke lige passer ind i årets eller næste års temaer. Derfor har redaktionen besluttet ind imellem at udgive numre med blandede artikler. Dette nummer er et blandet nummer.

Forordet kan derfor ikke denne gang introducere til et fælles tema eller præsentere artiklerne som facetter i en fælles problemstilling. Læseren opfordres til at orientere sig i artiklernes abstracts for at vurdere om den enkelte artikel kan have interesse. Vi vil derfor nøjes med at give artiklerne et par korte bemærkninger med på vejen.

I artiklen *Objektivt materialevalg? En Bradfordanalyse af kunsthistoriske subdiscipliner* gennemfører Gitte Monica Lynge og Birger Larsen i praksis en Bradfordanalyse som en mulig objektiv eller kvantitativ metode til materialevalg. Det valgte domæne er kunsthistorie med dens subdiscipliner, og materialetypen er tidsskrifter. Metoden, der bygger på Bradfords spredningslov fører til identifikation af en række centrale tidsskrifter, uden at der forudsættes et fagligt kendskab til domænet. I analysen sammenlignes den fremkomne tidsskrift-liste med bestanden af tidsskrifter på Æstetikbiblioteket ved Institut for Æstetiske Fag på Aarhus Universitet. Forfatterne konkluderer, at analysens resultater primært kan anvendes i en evaluering og diskussion af den eksisterende bestand, der historisk er udviklet gennem et

kvalitativt materialevalg på faglig grund. Metoden kan identificere nogle kernetidsskrifter, som biblioteket kan sammenholde med den faktiske bestand, men metoden stiller ikke nogle kvalitetskrav til de fundne artikler, og et bibliotek kan have gode grunde til at holde et tidsskrift, som den kvantitative metode finder perifer.

I artiklen *Signifikans-effekter, Google og Biblioteksvidenskab* påpeger Martin Thellefsen og Torkild Thellefsen, at begrebet 'informationssøgning' kan forstås både som et fagligt begreb i en faglig kontekst og som et begreb, der anvendes i dagligsproget. Som fagbegreb har det en signifikans-effekt, hævder forfatterne, idet de forklarer signifikans-effekt ud fra Peirce's semiotik. At et fagbegreb har signifikans-effekt betyder, at modtageren kan afkode begrebets distinkte betydning, d.v.s. den betydning, der er korrekt i forhold til afsenderens intention. Dette finder sted, når afsender og modtager deler den samme baggrundsviden inden for det samme diskursive univers, typisk et videnskabeligt domænes diskursive univers. Signifikans-effekten ved fagbegrebet er på den måde et udtryk for en faglig stabilitet. Et biblioteksfagligt begreb som 'informationssøgning' har historisk udviklet en høj og stabil signifikans-effekt.

Teorien om signifikans-effekt kan ifølge forfatterne forklare, hvad der sker, når den biblioteksfaglige informationssøgning i disse år presses af Google og andre søgemaskiners former for informationssøgning. Bibliotekarers afgørende rolle i informationssøgningen bliver trængt ved at Google afstedkom-

mer en negativ signifikans-effekt. Googles implicite begreb om informationssøgning er i grundlæggende konflikt med bibliotekariske værdier om, hvad informationssøgning er. For den truede bibliotekar-profession kan dette føre til en afvisning af internettets søgefunktioner, men dette vil for forfatterne være en forkert reaktion. I stedet ser de det nye som en udfordring og opfordrer til en konstruktiv måde at forholde sig til problematikken på ved at skærpe bevidstheden omkring styrker og svagheder ved internettets søgemaskiner.

Formidling betragtes ofte ud fra rent praktiske eller tekniske synsvinkler. I en artikel i *Biblioteksarbejde* i 2001 satte Niels D. Lund sig for at give en nøjere historisk og teoretisk redegørelse for litteraturformidlingen og dens 'formidlingsrum' (Lund, ND (2001). Litteraturformidlingens betingelser. Biblioteksarbejde, årgang 21 (61), s. 7-23). I dette nummer sætter Jens Gudiksen sig for – på teoretisk grund – at karakterisere forskellige 'formidlingsforståelser'. Det sker i artiklen *Formidling – en karakteristik af forskellige formidlingsforståelser og deres kommunikationsteoretiske og forskningstypologiske grundlag*. I lighed med Lund lægger han ud med at påpege formidlingsbegrebets upræcise og diffuse karakter. Men netop ved sin flertydighed er det et begreb, der – som Gudiksen skriver – ”formår at favne en række komplekse problemstillinger vedrørende fx viden, læring, dannelse, kommunikation, som er centrale i alle samfund og kulturer til alle tider”.

I stedet for at anskue formidlingen i en domænespecifik kontekst, undersøger Gudiksen formidlingsbegrebet på et alment, epistemologisk grundlag, men en af pointerne er, at der derved kommer grundlæggende forskellige formidlingsbegreber til syne, og at disse udspringer af og retter sig mod forskellige praksissammenhænge. Det filosofiske, epistemologiske grundlag for udredningen af begrebet viser sig i den indledende definition af formidling: en diskussion af formidling er ”en diskussion, der forsøger at bestemme på hvilke måder, vi kan opfatte noget forholde sig til noget andet”. I sin redegørelse støtter Gudiksen sig til den norske sociolog og socialfilosof Dag Østerberg.

Gudiksen diskuterer formidlingsbegrebet i relation til kommunikationsteoretiske skoler og til forskningstyper. Således finder han en transmissions-orienteret formidlingsopfattelse, der korresponderer med en

forklarende / beskrivende forskningstype og en menings- og betydningstolkende formidlingsopfattelse, der korresponderer med en forstående forskningstype. Det gælder for begge disse formidlingsforståelser og forskningstyper, at de betragter formidling som ”et udvendigt forhold” (med et udtryk fra Dag Østerberg). Der findes en tredje, handlingsrettet forskningstype, der betragter formidlingsprocesser som sociale fænomener, og som repræsenterer en formidlingsopfattelse, der – med Østerbergske termer – ser formidling som ”indvendige forhold”. Gudiksen udtrykker denne tredje formidlingsforståelse som 'formidling som forandring'.

Informationsformidling bygger traditionelt på transmissionsforståelsen af formidling, mens kulturformidling bygger på betydnings-tolknings-forståelsen, hævder Gudiksen. Men begge formidlingsforståelser betragter det der skal formidles som noget, der eksisterer på forhånd, mens den tredje formidlingsforståelse ser formidlingen som en social, generativ og dialogisk proces, hvor den viden der formidles opstår i selve processen. Der sker en forandring af forhåndsviden undervejs; der produceres ny viden.

I Steffen Knak-Nielsens artikel *Skitse til en facetteret billedanalyse* er formidlingsbegrebet vendt tilbage til den traditionelle biblioteksfaglige kontekst. Artiklen handler om emneindeksering af billeder som baggrund for en søgning. Ifølge Knak-Nielsen er problemet her, at betydningsindholdet i de visuelle udsagn som oftest beskrives gennem en verbal emneindeksering af billederne. Man søger i den verbale repræsentation af billedet. Problemet forstærkes ved de nye, dynamiske formidlingsformer som f.eks. interaktive multimedier, der tillader brugeren at bruge og undersøge informationsindholdet efter egne forudsætninger og behov. Det lægger op til en formidling, der tager hensyn til en bredt facetteret beskrivelse af det kognitive indhold i billederne. Forfatteren finder her, at Peirce's tegnteori kan være et godt afsæt for en bestemmelse af disse facetter. Ud fra Peirce kan man således hævde, at et billede har en mimetisk, en indexikalsk og en symbolsk facet. Med illustrative eksempler demonstrerer Knak-Nielsen, hvordan billeder kan beskrives med henblik på disse facetter, og gennem fem analyseeksempler skitserer han eksempler på en facetteret billedanalyse. Pointen er, at indekseringsdybden herigennem bliver dybere, og derved forbedres søgemulighederne kvalitativt for den visuelle del af formidlingen i digitale værker.

Med lidt god vilje kan man godt se nogle forbindelseslinjer gennem nogle af artiklerne. Gudiksens og Knak-Nielsens artikler handler begge om formidling. De er meget forskellige i deres formål og teoretiske afsæt, men peger dog på, at formidlingsbegrebet har stor opmærksomhed i disse år i informations- og biblioteksvidenskaben. Knak-Nielsens samt Thellefsen & Thellefsens artikler henter begge inspiration i

C.S. Peirces semiotiske teori, selvom det er vidt forskellige aspekter af teorien, de henviser til. Endelig behandler både Knak-Nielsens artikel og artiklen af Lyng & Larsen aspekter inden for det kunsthistoriske domæne. Igen må man pege på de forskellige formål og teoretiske afsæt, for det er som nævnt et blandet nummer læseren præsenteres for.